

WAT IS HET?

Kinderen komen in groep 1-2 terecht op het moment dat hun taalontwikkeling in volle gang is: ze kunnen al veel klanken onderscheiden en uitspreken en hebben een basiswoordenschat verworven. Ze leren lezen in groep 3, maar de ontwikkeling van de geletterdheid begint al veel eerder. In groep 1-2 wordt dan ook de basis gelegd voor de verdere taalontwikkeling van kinderen door aandacht te besteden aan de beginnende geletterdheid van kleuters.

Voor en tijdens de kleuterperiode verwerven kinderen de klanken van de Nederlandse taal (**fonemen**) en de uitspraak hiervan. Ze ontwikkelen een **fonologisch bewustzijn** – het besef dat woorden in klankgroepen zijn op te delen (o-li-fant). Vervolgens leren ze dat woorden uit afzonderlijke klanken bestaan (k-a-t). Dit zogenaamde **fonemisch bewustzijn** ligt ten grondslag aan het leren lezen. De volgende stap is het besef dat dat bij elke klank een letter of lettercombinatie hoort. Ze leren geleidelijk **klank-teken-koppelingen** leggen. Dit wordt het **alfabetisch principe** genoemd. In groep 1-2 wordt de ontwikkeling van het fonemisch bewustzijn en het alfabetisch principe gestimuleerd. Ook is er aandacht voor **auditieve analyse** en **auditieve synthese**. Bij auditieve analyse wordt het gesproken woord verdeeld in losse klanken (muis wordt m-ui-s). Het tegenovergestelde hiervan is auditieve synthese, waarbij losse klanken worden samengevoegd tot een woord (p-oe-s wordt poes). Auditieve analyse en synthese zijn belangrijke vaardigheden die terugkomen bij het leren lezen en spellen in groep 3.

Naast de klankontwikkeling, ontwikkelt ook de **woordenschat** van kleuters zich in een stel tempo in groep 1-2. Ze leren steeds meer nieuwe inhoudswoorden en **functiewoorden** (bijv. voornaamwoorden, voorzetsels) te begrijpen en te gebruiken. Bovendien leren ze de woorden ook steeds beter kennen. Ze leren welke woorden bij elkaar horen qua betekenis (semantische netwerken) en qua klank (fonologische netwerken), waardoor zowel de omvang als de kwaliteit van de woordenschat toeneemt. Bovendien neemt tijdens de kleuterperiode de kennis van de verschillende woordvormen toe (bijv. vervoegingen). Daarnaast leren kleuters over de verschillende functies van taal en dat het communicatie met anderen mogelijk maakt.

Het tempo van de taalontwikkeling van kinderen verschilt sterk. Dit betekent dat er in groep 1-2 grote verschillen in taalvaardigheid zijn. Naast het tempo van de taalontwikkeling, kunnen ook andere factoren een rol spelen bij de taalontwikkeling, zoals de **taalomgeving thuis** en **meertaligheid**. Het is belangrijk dat eventuele **taalachterstanden** vroeg worden opgemerkt en aangepakt door jou als leerkracht.

HOE ZIET EFFECTIEF ONDERWIJS IN BEGINNENDE GELETTERDHEID ERUIT?

Een effectieve invulling van het onderwijs in beginnende geletterdheid bestaat onder meer uit kleuters spelenderwijs kennis laten maken met de verschillende taalvaardigheden. Een rijk taalaanbod is hierbij van groot belang. Kinderen leren een taal door kwalitatief goed aanbod van een volwassen spreker, die ervoor zorgt dat het taalaanbod net iets hoger ligt dan het werkelijke taalniveau van het kind. Je kan de taalontwikkeling van leerlingen stimuleren door tijdens de lessen grammaticaal complexe zinnen en veel verschillende woorden te gebruiken.

Ook stimulering van het **taalbewustzijn** van kleuters van belang. Naarmate de taalvaardigheid toeneemt, worden leerlingen zich meer bewust van de verschillende aspecten van taal en kunnen ze hierop reflecteren. Het taalbewustzijn en de fonologische en fonemische vaardigheden van leerlingen kun je stimuleren door middel van **taalspelletjes** zoals:

- rijmspelletjes
- klanksorteerspelletjes
- letterkwartet
- letterbingo
- raadspelletjes

In deze spellen is aandacht voor onder meer rijm, auditieve analyse en auditieve synthese. Door aandacht te besteden aan rijm gaan leerlingen nadenken over de klankvormen van woorden. Dit stimuleert het fonemisch bewustzijn.

Het aanbod en de instructie in groep 1-2 kan op verschillende manieren worden vormgegeven om bij te dragen aan de ontwikkeling van de geletterdheid. Zo kun je ter voorbereiding op het lees- en schrijf-onderwijs de **klank-letterkoppelingen** aanleren door kleuters te laten experimenteren met letters. Ook doe je er goed aan om schrijven te modelen door in het bijzijn van de kleuters te **schrijven** en hardop te zeggen wat ze opschrijven. Door in groep 1-2 tijdens het **(interactief) voorlezen** aandacht te besteden aan **verhaalbegrip**, worden leerlingen voorbereid op het begrijpend leesonderwijs. Zo kunnen kleuters leren om voorspellingen te maken, conclusies te trekken en verhalen te vertellen. Op deze manier raken zij vertrouwd met verhalen en hun structuur.

KWALITEITSKAART BEGINNENDE GELETTERDHEID GR 1-2

